

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Voorjaarsnota 2020

Positie kiezen

DM 1631201

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Investeren in de toekomst	4
<i>Leeswijzer Voorjaarsnota 2020</i>	5
Vooruitkijken langs 10 strategische lijnen	6
Doorwerking eerdere besluitvorming en exogene invloeden	22
Langjarige doorkijk investeringen	24
<i>Lange termijn investeringsagenda HDSR</i>	24
<i>Financiële effecten langjarige kader investeringen</i>	24
Financieel kader	26
<i>Transparant proces</i>	26
<i>Financiële uitgangspunten</i>	27
<i>Dekking van de kosten</i>	30
Bijlage 1 Langjarig kader investeringen	31
Bijlage 2 Ontwikkelingen Voorjaarsnota 2020	32

Voorwoord

Dit is een bijzondere voorjaarsnota. In deze voorjaarsnota is de lijn uitgewerkt van vóór de Coronacrisis. Een lijn die we als uitwerking van de discussie met het algemeen bestuur over het coalitieakkoord zien. Het waterschap staat voor grote opgaven. En wij niet alleen. Het zijn opgaven voor ons als samenleving. Opgaven op het vlak van waterveiligheid, opgaven om weerbaar te blijven tegen de klimaatverandering en te werken aan gezond water. Opgaven om over te stappen op duurzamere manieren van werken, onze negatieve impact op de omgeving te verkleinen en onze bijdrage aan een prettige, gezonde en veilige leefomgeving te vergroten. Opgaven om digitaal te werken en een transparante, laagdrempelige overheid te zijn. De opgave om samen te werken als één overheid.

Dit zijn grote stappen die gezet moeten worden. Dit doen we niet in één keer. We hebben een strategische agenda waarin we langs 10 strategische lijnen vooruit kijken en positie kiezen. Het waterschap zoekt de balans om recht te doen aan de ontwikkelingen zoals we die zien, onze gezonde financiële positie te borgen en samen met andere partijen te doen wat goed is voor de toekomst van deze regio binnen de financiële kaders. Dit is een proces dat we zorgvuldig willen doorlopen.

Deze voorjaarsnota schetst dit proces en gelijktijdig weten we dat impact van de coronacrisis waarschijnlijk gevolgen heeft voor de uitkomsten. Hoewel de gevolgen voor het waterschap op dit moment nog beheersbaar lijken, met weinig zieken en projecten die doorlopen, is niet duidelijk wat de mogelijke economische impact van deze crisis gaat betekenen voor de keuzes die het waterschap in de komende tijd moet maken langs de 10 strategische lijnen. Deze voorjaarsnota is breed gedragen door het college. Hiermee leveren we een bouwsteen voor het opstellen van de Begroting 2021. Met deze voorjaarsnota, aangevuld met nieuwe kennis, zullen we in het najaar, maar vooral ook bij de Voorjaarsnota 2021, het gesprek aangaan welke positie de Stichtse Rijnlanden kiest.

Afbeelding: het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden, De Stichtse Rijnlanden

Investeren in de toekomst

Bij de voorjaarsnota kijken we vooruit in het werk van het waterschap. Dit doen we voor tenminste de komende vier jaren. We maken daarbij een meerjarenraming. We constateren echter dat de dynamiek rond ons werk toeneemt. Hierdoor verandert ook het type werk en de voorspelbaarheid van onze begrotingen. In reactie daarop kijken we verder vooruit om mogelijke veranderingen tijdig aan te zien komen en werken we met een strategische agenda.

In transitie

We bevinden ons maatschappelijk in een vergaande transitie. De omgeving waar we ons in de afgelopen decennia op hebben ingericht, verandert in een hoog tempo. Niet alleen het klimaat verandert. Er is ook beweging in de ruimtelijke ordening, de energiebronnen, de manier waarop naar de overheid wordt gekeken, de wijze van samenwerking, de digitalisering. Allemaal van betekenis voor het werk van het waterschap. Dit is het moment om als waterschap te bepalen welke positie wij in die transitie willen innemen.

Positie kiezen

Het waterbeheer is een belangrijke basis voor een veilige, gezonde en prettige leefomgeving. De wijze waarop die leefomgeving tot stand komt, is fundamenteel aan het veranderen. Sectorale verantwoordelijkheden vormen niet langer het fundament onder de inrichting van de leefomgeving, maar integrale ontwikkeling vanuit een gezamenlijk beeld van de overheden (en andere ontwikkelende partijen) samen. De opgaven waar we als maatschappij voor gesteld staan, zijn niet meer sectoraal op te lossen en gaan over overheidsgrenzen heen. Het waterschap wil werken aan deze opgaven vanuit het besef van gezamenlijke verantwoordelijkheid en met het algemeen belang voorop. Onze positie in overheidsland is daarmee aan het verschuiven, van uitvoerende overheid, naar meedenken en richting geven. En de vervolgvraag die gesteld gaat worden is of we vanuit de gezamenlijke verantwoordelijkheid ook een bijdrage gaan leveren in de maatschappelijke opgaven als klimaatadaptatie.

Zo zijn er meerdere ontwikkelingen waarvoor het van belang is goed na te denken over de huidige en de gewenste positie. Zijn we volgend of lopen we voorop binnen de sector? Zijn we ambitieus en aanjagend op thema's of wachten we op opgelegde doelstellingen? Deze positionering in de verschillende thema's is een bestuurlijke keuze.

Een strategische agenda met 10 lijnen

Om overzicht en regie te houden op deze ontwikkelingen, en de dilemma's en keuzes die daarbij een rol spelen, is binnen het waterschap besloten om te werken met een strategische agenda. Hierbinnen zorgen we voor coördinatie en sturing op een tiental relevante thema's voor het waterschap. Dit zijn thema's die bepalend zijn voor de ontwikkeling van het waterschap, voor het water- en zuiveringsbeheer in ons gebied en andere belangrijke maatschappelijke vraagstukken waarvoor het waterschap van toegevoegde waarde is of kan zijn (zoals duurzaamheid of remmen van de bodemdaling). Langs deze lijnen kijken we langjarig vooruit. Voor elke lijn zijn meerdere

scenario's denkbaar. We zijn in de mogelijke scenario's afhankelijk van ontwikkelingen op gebied van onder meer het klimaat, economie, het sociale domein, ruimtegebruik en innovaties. En daarnaast van de positie die we kiezen per thema. Dit levert een pluim aan mogelijke toekomsten op met grote onzekerheden, ook financieel. Wel is duidelijk dat de opgaven waar het waterschap voor staat groot zijn, ook bij de minimale of gemiddelde scenario's. En dat het totaal van deze opgaven knellen met het financieel perspectief uit het coalitieakkoord van 4 x maximaal 4% verhoging van de belastingopbrengst. Hierbij kunnen we onze ogen niet sluiten voor de impact van Corona op onze economie. De gevolgen van deze crisis leiden mogelijk tot een nieuwe afweging binnen de opgaven en de integrale afweging.

Integrale afweging

We werken in deze voorjaarsnota concreet het eerste begrotingsjaar van de meerjarenraming uit. In het hoofdstuk "Vooruitkijken langs 10 strategische lijnen" worden de ontwikkelingen en de mogelijke keuzes voor de 10 strategische lijnen kwalitatief beschreven. Voor het merendeel van de strategische lijnen geldt dat er nog geen goede meerjarenraming gegeven kan worden omdat deze mede afhankelijk is van de positie die HDSR met betrekking tot dit strategische onderwerp wil innemen.

In dit jaar zijn voor alle 10 strategische lijnen bestuurlijke sessies voorzien waarin de bestuurlijke ambitie per thema wordt opgehaald. Om het principe "Wie eerst komt wie eerst maalt" te voorkomen, stelt het dagelijks bestuur voor om de integrale besluitvorming plaats te laten vinden bij de Voorjaarsnota 2021. De bestuurlijke ambities per thema worden daarvoor verwerkt in een integrale en afgewogen meerjarenprogrammering over de 10 strategische lijnen passend binnen de financiële kaders. Deze meerjarenprogrammering wordt vervolgens ingebracht bij de Voorjaarsnota 2021.

Leeswijzer Voorjaarsnota 2020

In het hoofdstuk Vooruitkijken langs 10 strategische lijnen nemen we u per lijn mee in de bestuurlijke vraagstukken en geven we indicatie van de gevraagde middelen.

Concreet zijn in deze voorjaarsnota de financiële consequenties van staand beleid en ontwikkelingen van buiten met een verplichtend karakter verwerkt. Deze worden kort toegelicht in het hoofdstuk Doorwerking eerdere besluitvorming en exogene invloeden.

Het hoofdstuk Langjarige doorkijk investeringen kijken we 10 jaar vooruit in de investeringsagenda van de Stichtse Rijnlanden. In het hoofdstuk Transparant proces en financieel kader wordt toegelicht welk proces voorzien is voor de voorjaarsnota 2021 en wordt inzichtelijk gemaakt wat de voorstellen in deze voorjaarsnota betekenen voor het kostenniveau van de Watersysteemheffing en Zuiveringsheffing.

Vooruitkijken langs 10 strategische lijnen

Zoals in het vorige hoofdstuk toegelicht werkt Stichtse Rijnlanden vanaf 2020 met een bestuurlijke agenda met daarop 10 strategische lijnen. Veel van de inhoud binnen deze lijnen is nog in beweging en afhankelijk van bestuurlijke keuzes die gaande het jaar 2020 gemaakt gaan worden. In dit hoofdstuk geven we per lijn een korte omschrijving van de inhoud, wat er aan ontwikkelingen zijn en wat deze mogelijk betekenen in het licht van de voorjaarsnota van 2021.

STRATEGISCHE ONDERWERPEN

- Omgevingswet en RO
- Sterke Lekdijk
- Toekomst bestendig waterbeheer
- Bodemdaling veenweide
- Gezond water
- ZUIVERe ontwikkelingen
- Duurzaamheid
- Waterbewustzijn/genieten van water
- Digitale transformatie
- Toekomst bestendig begroten

De Omgevingswet en ruimtelijke ordeningsprocessen

Met de inwerkingstelling van de Omgevingswet verandert de wijze van werken voor overheden. We moeten samen met gemeenten en provincies als één overheid werken. Ook biedt de Omgevingswet meer ruimte voor initiatieven en maatwerk in de regio. Dit betekent voor het waterschap een omslag in het werken. En ook een belangrijke digitaliseringsopgave om aan te sluiten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Stroomopwaartse positionering

Belangrijke kans voor het waterschap in de verandering, is de positionering voor ons als overheid en het stroomopwaarts inbrengen van het 'waterbelang'. Het samenwerken als één overheid en het opstellen van Omgevingsvisies biedt kansen om in een vroeg stadium mee te denken in de ruimtelijke ontwikkelingen en daar de verbinding met (onze) wateropgaven te leggen. Hiervoor is het waterschap aangesloten op de totstandkoming van de POVI (Provinciale Omgevingsvisie), hebben we onze positie versterkt in het proces rond het opstellen van de REP (regionaal economisch programma) en zijn een wateragenda en een waterkaart ontwikkeld. De keerzijde van deze positiewinst is dat er extra inzet van het waterschap nodig is om die stroomopwaartse positie en inbreng te houden. Er liggen voor het waterschap nog opgaven en kansen om ambities te bepalen op het vlak van water in de leefomgeving, de eventueel aanvullende eisen die we stellen ten aanzien van de bruidsschat (waterkwaliteitsregels die voorheen op Rijksniveau lagen) en

bestuurlijke ambitie ten aanzien van de digitale dienstverlening. Dit levert maatschappelijke meerwaarde op, maar geen efficiency voor ons.

Nieuwe werkzaamheden Omgevingswet

Als gevolg van het in werking treden van de Omgevingswet, formeel beoogd per 1-1-2021, maar uitstel is aangekondigd, verandert er een aantal werkprocessen bij het waterschap. Hiervoor moeten we extra kennis en kunde aantrekken.

De Omgevingswet verplicht ons om meldingen en vergunningen met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) in ontvangst te nemen en met andere bevoegd gezagen als een overheid af te handelen. Dit jaar (2020) sluiten we aan op het DSO en bouwen we aan inhoud en zoeken ICT-oplossingen om de waterschapsverordening en Digitaal Toepasbare regels in het DSO in te kunnen brengen. Dit is een vorm van landelijke digitale transformatie. Het beheer van de digitale tooling, de 'inhoud' en de administratie hiervan vraagt nieuwe rollen en structureel extra capaciteit. Een andere verandering is de 'weging van het waterbelang' in de Omgevingswet. Dit is een instrument dat de Watertoets gaat vervangen. Er is nog veel onduidelijk in de werkprocessen om hier nu consequenties aan te verbinden. Het komende jaar komt er meer duidelijkheid over hoe we dit moeten of willen invullen. Mogelijk levert dit een extra vraag op bij de Voorjaarsnota 2021.

De Omgevingswet vraagt voor de eigen waterschapsopgaven ook een nieuw werkproces, namelijk Projectbesluit en herintroductie van het verlenen van vergunningen voor 'werken eigen dienst'. Het eerste vraagt wat van de projectenorganisatie. Het laatste gaat extra capaciteit vragen voor de werkprocessen 'vergunningverlening' en 'toezicht'.

Tot nu is met het programma en een bestemmingsreserve invulling gegeven aan de ontwikkelingen voor de Omgevingswet, naast reeds beschikbare middelen in de begroting. Voor 2020 voorziet de bestemmingsreserve nog in de tijdelijke middelen om personeel te bekostigen voor de al in 2020 noodzakelijke nieuwe competenties (digitaal regelbeheer). Beoogd per januari 2021, maar waarschijnlijk later, is de Omgevingswet van kracht en valt het onder het reguliere werk van het waterschap. Voor de nieuwe werkzaamheden Omgevingswet zijn dan aanvullend structurele middelen nodig.

Consequenties uitstellen van de invoeringsdatum Omgevingswet.

De vertraging van de inwerkingtreding van de Omgevingswet betekent het volgende voor de inzet van deze middelen:

- Na bijstelling van de invoeringsdatum lijkt de bestemmingsreserve nog net voldoende voor het dekken van de tijdelijke programmakosten voor het ontwikkelen van de kerninstrumenten.
- Het uitstellen van de Omgevingswet heeft wel consequenties voor het beheer en het (door) ontwikkelen van tooling. De bekostiging van een 'Modelleur' voor het beheren van het kennismodel en de 'Toepasbare regels', is een functionele en structurele noodzaak. Per 1 januari 2021 moeten deze kosten structureel in de reguliere exploitatiebegroting zijn opgenomen.
- De voorbereiding en implementatie van de werkprocessen van Vergunningverlening kunnen niet langer wachten op de uitgestelde invoeringsdatum van de Omgevingswet. Het 'inwerken', 'vullen' en 'oefenen' is in 2021 erg belangrijk. Om dit te realiseren is extra capaciteit

noodzakelijk. Deze moet per 1 januari 2021 structureel in de reguliere exploitatiebegroting zijn opgenomen.

- De uitbreiding aan taken als gevolg van het uitvoeren conform Omgevingswet als bevoegd gezag, zijn gekoppeld aan het inwerkingtreden van de wet en verschuiven dan ook mee naar de nieuwe invoeringsdatum, waarschijnlijk januari 2022.

Concluderend verandert de Omgevingswet de aard en manier van werken van het waterschap. We moeten veel eerder in het proces inbrengen wat van belang is voor een goed waterbeheer. Daarnaast speelt de digitaliseringsopgave een belangrijke rol bij de Omgevingswet. Om te voldoen aan vereisten vanuit de Omgevingswet is aanvullend structureel € 350.000 nodig bij inwerkingtreding. In deze Voorjaarsnota nemen we **€ 150.000** daarvan structureel op in de begroting om vanaf 2021 noodzakelijke werkzaamheden uit te kunnen voeren. De overige benodigde structurele € 200.000 verschuift mee naar de nieuwe invoeringsdatum, waarschijnlijk 2022.

Sterke Lekdijk

Het project Sterke Lekdijk is één van de grootste ontwikkelopgaven aan de zuidelijke rand van de provincie Utrecht met een omvang van circa € 500 miljoen. De Lekdijk tussen Amerongen en Schoonhoven moet voor 2050 over een lengte van 55 kilometer aan de nieuwe veiligheidsnorm voldoen. HDSR heeft ambities om dit op een duurzame en innovatieve manier te doen en, waar mogelijk, samen met gebiedspartners maatschappelijke meerwaarde te bieden en de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren.

Bijstelling van de kengetallen van het HWBP

Het algemeen bestuur heeft in februari 2017 ambities op hoofdlijnen vastgesteld voor het project Sterke Lekdijk en een krediet ter grootte van € 49 miljoen ter beschikking gesteld voor de verkenning- en planuitwerkingsfases van de zes deelprojecten. Inmiddels is, nu er conform planning vijf deelprojecten opgestart zijn, duidelijk geworden dat de kengetallen van het HWBP waarop dit krediet gebaseerd was, bijgesteld dienen te worden. De inschatting van de kengetallen is van € 7 miljoen per kilometer (waarvan circa € 0,9 miljoen per km voor de verkenning- en planuitwerkingsfases) bijgesteld naar € 8,5 miljoen per kilometer (waarvan € 2,5 miljoen per km voor de verkenning- en planuitwerkingsfases). Er is nog geen aanleiding om de kosten voor de realisatiefase bij te stellen. Inmiddels is de nieuwe inschatting van HDSR opgenomen in de programmering van het HWBP en daarmee ook akkoord bevonden door HWBP. Conform de in 2017 gemaakte afspraken met het algemeen bestuur, vindt deze bijstelling van het krediet van € 49 miljoen naar € 135 miljoen voor de verkenning- en planuitwerkingsfases plaats via de voorjaarsnota. De netto-investering van HDSR stijgt daardoor met circa € 8 miljoen. Het effect van deze investering zal merkbaar worden in 2023, wanneer naar verwachting de kosten van het eerste afgeronde deelproject geactiveerd zullen worden.

Synergiekansen

De subsidieregeling HWBP en eigen bijdrage van HDSR zien op de versterkingsmaatregelen en de inpassing daarvan in de omgeving (de zogenaamde veiligheidsopgave en inpassingsopgave). Het waterschap ziet samen met gebiedspartners ook, ter concretisering van de in 2017 vastgestelde

ambities voor de Sterke Lekdijk, kansen op het gebied van bijvoorbeeld biodiversiteit, waterstaatsgerelateerde cultuurhistorie en recreatie. Waar deze zogenaamde 'synergiekansen' niet binnen de veiligheidsopgave en inpassingsopgave liggen, zal het waterschap hiervoor zelf krediet beschikbaar moeten stellen. De richting en het niveau van deze ambities zijn een bestuurlijk vraagstuk. Over de ambitie in synergiekansen is tijdens de thema-avond in februari 2020 met algemeen bestuur van gedachten gewisseld. Op basis van deze input zal nog een voorstel worden voorbereid over synergiekansen bij de dijkversterking. Dat voorstel omvat synergiekansen met een omvang van ca € 5 miljoen. Het algemeen bestuur krijgt dit voorstel medio 2020 voorgelegd. Dit betreft investeringen welke na activering op zijn vroegst in 2023 hun weerslag in de begroting krijgen.

Concluderend zijn de ontwikkelingen op dit strategisch thema een bijstelling van verkennings- en planvormingskrediet voor Sterke Lekdijk en zal het algemeen bestuur keuzes moeten maken ten aanzien van de eigen ambities (synergiekansen) van HDSR bij de dijkversterking.

Toekomstbestendig waterbeheer

De klimaatverandering maakt ons huidige (water)systeem kwetsbaar voor wateroverlast en watertekort. Dit vraagt om aanpassingen om deze regio in de toekomst ook goed leefbaar te houden. De sleutel voor aanpassingen ligt vervolgens bij verschillende partijen. Dit gaat van nationaal niveau (o.a. de grote rivieren) tot aan de tegel uit de tuin. Het waterschap acteert in verschillende gremia en op verschillende schaalniveaus om te anticiperen op de gevolgen van klimaatverandering.

Acteren op verschillende niveaus

Nationaal niveau

Momenteel wordt de 2^e Deltabeslissing Zoetwater voorbereid. Hierin wordt, mede vanuit leerervaringen van het record droogtejaar 2018, voor Nederland een nieuwe set maatregelen voorbereid om beter gesteld te staan bij nieuwe periodes van droogte. Deze gaan vaker en langer optreden is de verwachting. Waar in Oost- en Zuid-Nederland het beter vasthouden en infiltreren van neerslag een belangrijke maatregel is, blijft de westelijke regio, waar wij deel van uitmaken, een grote afhankelijkheid houden van zoetwateraanvoer. Dit komt onder meer door de toenemende verzilting in de droogmakerijen om ons heen. Om het beschikbare zoetwater beter te benutten wordt momenteel een strategie voor het hoofdwatersysteem (de grote rivieren en kanalen) onderzocht, waarin een aantal strategische waterbuffers in dit systeem zoet gehouden worden om van daar uit de zoetwateraanvoer richting de vragende functies (landbouw, drinkwater, natuur, industrie) veilig te stellen. Het beheergebied van de Stichtse Rijnlanden ligt midden tussen een aantal van die strategische buffers (Lek, AmsterdamRijnkanaal-IJsselmeer en Hollandse IJssel). Deze strategische positie geeft ons de verantwoordelijkheid om het beschikbare zoetwater bij droogte door te voeren. Hier wordt momenteel als zoetwatermaatregel het project KWA+ voor uitgevoerd. Een belangrijke nieuwe zoetwatermaatregel die door Stichtse Rijnlanden wordt voorgesteld voor het 2de deltaprogramma is de verbeterde rivier aanvoer mogelijkheid (VRAM). Door lagere rivierwaterstanden kunnen we steeds vaker en langduriger niet meer onder vrij verval inlaten in de Kromme Rijn. Door bij de inlaat bij Wijk bij Duurstede een opvoergemaal te plaatsen,

waarborgen we de wateraanvoer voor Kromme Rijngebied, de stad Utrecht en de Vecht en ontlasten we de watervraag vanuit het Amsterdamkanaal, welke een belangrijke doorvoerder is in tijden van droogte. De relevantie voor de zoetwateraanvoer van west-Nederland maakt dat deze maatregel financiering vanuit het Deltafonds kan krijgen. Hier staat een regionale eigen bijdrage tegenover. Vooralsnog is de inzet 50/50 op een verdeling van de kosten. De kosten voor het totale project zijn op € 9,2 miljoen begroot.

Het hoofdsysteem aanpassen is kostbaar en ingrijpend. De ruimtelijke omgeving bij vervanging, gebiedsontwikkeling of nieuwbouw aanpassen op klimaatverandering kan een kosteneffectieve aanpak zijn waarmee deze ingrepen wellicht kunnen worden vertraagd of worden voorkomen. Daarom geven we met de provincie Utrecht en de Utrechtse gemeenten via het Samenwerkingsverband Water & Klimaat invulling aan het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Voor Zuid-Holland werken we hierin samen met de Zuid-Hollandse Waterschappen en de provincie.

Regionaal niveau (West-Nederland)

De waterverdeling wordt op landelijk schaalniveau bepaald. Regionaal werken we als waterbeheerders en provincies binnen het watersysteem van Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal samen aan het voorkomen van wateroverlast en watertekort op de lange termijn. De inzichten die we in dit verband opdoen brengen wij voor ons eigen gebied en watersysteem in bij gebiedsontwikkeling en bij komende grote investeringsopgaven in het (hoofd)watersysteem, zoals de renovatie en mogelijke uitbreiding van het gemaal bij IJmuiden.

Lokaal niveau (beheersgebied HDSR)

Dit jaar nemen we de kwetsbaarheid van ons eigen hoofdwatersysteem onder de loep en maken we een visie en strategie voor dit systeem: wat is nodig om toekomstbestendig te blijven? Dit levert ons inzicht op in de opgaven voor de komende jaren voor ons watersysteem. Daarnaast werken we met gemeenten samen om opgaven gezamenlijk op te pakken. Hoe kunnen we de herstructurering van bestaande gebieden en bebouwing en de nieuwe bouwopgaven goed aanpassen op de gevolgen van klimaatverandering? We zijn binnen U16 en het Samenwerkingsverband Water & Klimaat goed aangesloten op deze dialoog en willen in de RAS (regionale adaptatie strategie) afspraken maken over wat we als gezamenlijke ambitie op klimaatadaptatie zien. Hier komen meerdere opgaven bij elkaar en richten we ons op het combineren van de waterkwantiteit en –kwaliteitsopgaven en andere maatschappelijke opgaven. De centrale vraag binnen dit proces is in hoeverre het waterschap bereid is zich te committeren aan gezamenlijk doelen en het werken als één overheid. Hier zijn verschillende varianten in te kiezen, van uitbreiding van de impulsregeling (impulsregeling 2.0: subsidiëren van klimaatadaptieve projecten) tot risicodragend mee-ontwikkelen van de klimaatadaptieve stad / leefomgeving. De benodigde middelen en de te bereiken resultaten zijn afhankelijk van de positie die het waterschap hier kiest. Bij de kosten in de verschillende varianten valt te denken aan € 150.000 in een minimale variant tot € 5 miljoen bij een gelijkwaardige inbreng.

In het landelijk gebied is de vraag wat ons watersysteem kan dragen. Vanuit zowel waterbeschikbaarheid als wateroverlast voeren we dit jaar het gesprek met belanghebbenden over wat nodig en wenselijk is. En welke inspanningen vanuit de sector en vanuit het waterschap verwacht worden.

In het westelijk deel van het beheergebied speelt de ontwikkeling van het veenweidegebied, waarbij vanuit klimaatadaptatie kaders/inzichten geboden moeten worden over wat de maatregelen voor remmen van de bodemdaling betekenen voor waterbeschikbaarheid en wateroverlast. In gebieden met fruitteelt speelt de wateraanvoer tijdens nachtvorst en op droge, hete dagen. Op de Heuvelrug en de kwelzone is herstel nodig van het (grond)watersysteem. Dit laatste gebied pakken we gezamenlijk op met de provincie, waterschap Vallei en Veluwe, gemeenten, Vitens, Nationaal Park en terreinbeheerders.

Concluderend is klimaatadaptatie een grote maatschappelijke opgave die op verschillende niveaus speelt. Voor het waterschap is de aansluiting op deze verschillende niveaus belangrijk om onze doelstelling van een prettige, veilige en gezonde leefomgeving naar de toekomst toe veilig te stellen. De vraag die daarbij beantwoord moet worden, is hoe ver we willen gaan in het meewerkend ontwikkelen van een klimaatadaptieve leefomgeving voor stad en land.

Bodemdaling veenweide

Met de positionpaper Bodemdaling veenweide 'Elke centimeter telt' uit 2017 heeft Stichtse Rijnlanden een goede impuls gegeven aan het tegengaan van veenaafbraak in het westelijk deel van ons beheergebied. In het coalitieakkoord is de doelstelling voor het remmen van de bodemdaling in het veenweidegebied behoorlijk aangescherpt: 50% reductie van de bodemdaling in 2030. Deze ambitie is gelijk aan de ambitie van de Provincie Utrecht.

De aanscherping van onze ambitie voor het remmen van bodemdaling vraagt om een herpositionering van onze huidige inzet. Momenteel lopen de eerste pilots met onderwaterdrainage. Er is echter meer nodig om onze ambitie voor 2030 te halen. De volgende stap in lijn met deze ambitie zou het uitrollen van bodemdaling remmende maatregelen op polderniveau ('al doende leren') zijn. Om hiermee aan de slag te gaan is meer capaciteit voor gebiedsprocessen nodig. Daarnaast is de vraag welke medefinanciering van de benodigde maatregelen het waterschap voor zich ziet. De positionering op dit onderwerp is een vraagstuk dat in de komende tijd met het algemeen bestuur verkend wordt.

In beweging

Tegelijk zijn er nog een aantal vraagstukken en bewegingen die van invloed zijn op de ontwikkeling van het veenweidegebied. Zo spelen opgaven vanuit landelijke en Europese doelstellingen voor CO₂-reductie (1Mton CO₂-reductie in 2030), stikstof-reductie en circulaire landbouw een belangrijke rol in het gebied. Ook wordt in de regio gezocht naar ruimte voor bouwopgaven, de energietransitie en recreatie. Voor het waterschap zelf heeft de aanpak in het veenweidegebied raakvlakken met andere doelstellingen van het waterschap, zoals gezond water, duurzaamheid en klimaatadaptatie.

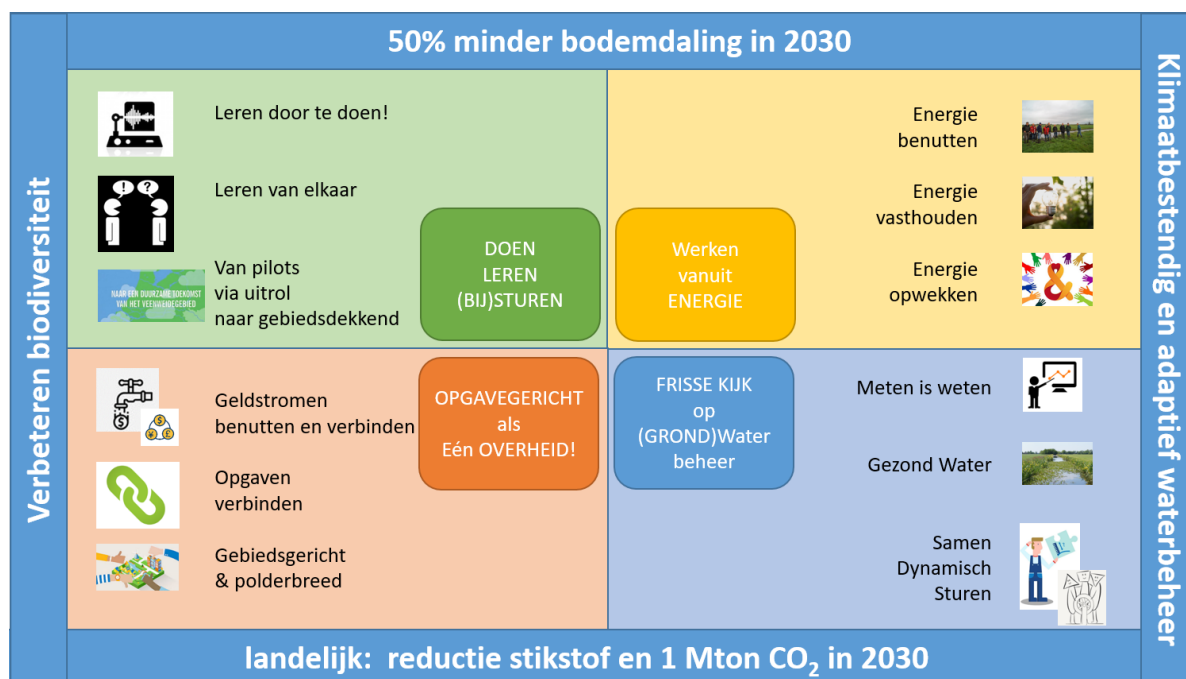
Samen met

Ook hier is het vraagstuk hoe we samen met anderen aan deze opgaven werken. Het klimaatakkoord vraagt van provincies om een proces te organiseren en te faciliteren met grondgebruikers, maatschappelijke actoren, bewoners en medeoverheden om in 2020 te komen tot een Regionale Veenweide Strategie (RVS). Deze RVS bevat een mix aan maatregelen gericht op de opgave 2030, biedt perspectief voor 2050 en verder en bevat beheeraspecten, afspraken over

monitoring, financiën en proces. Onderdeel van de uitwerking van de RVS zal waarschijnlijk een voorstel zijn voor de kostenverdeling over zowel private als publieke partijen om de grootschalige uitrol van bodemdaling remmende maatregelen te financieren. In provincie Utrecht bestaat de intentie om deze RVS samen (provincie en waterschappen) vorm te geven.

Door het klimaatvraagstuk en de stikstofcrisis is de veenbodemdaling en de landbouwtransitie hoog op de politieke agenda komen te staan. Hierdoor komen ook gelden beschikbaar. Door de investering (kennis en menskracht) vanuit het waterschap ontstaan er kansen voor het aantrekken van financiële middelen. Maar de investering en de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de RVS vraagt ook iets van ons waterschap!

Het waterschap wil in een gebiedsgerichte aanpak en via de koppeling van de verschillende opgaven werken aan de doelstelling voor het remmen van bodemdaling (50% reductie in 2030). Dit jaar werkt het waterschap aan de positiebepaling op dit onderwerp aan de hand van 4 pijlers (zie figuur en tekstvak) en aan een meerjarenprogrammering voor het bestuur. Financiële consequenties worden bij de Voorjaarsnota 2021 ingebracht.

4 PIJLERS

- **Werken vanuit ENERGIE:**
Verandering moet van onderaf moet komen, dus van de ondernemers en de bewoners van de veenweiden. HDSR wil de ondernemers en bewoners ruimte geven om zelf de opgaven in te vullen en met een plan te komen voor hun eigen gebied. Uitgangspunt is wel dat de (overheids)doelen per deelgebied helder zijn. HDSR ziet de ENERGIE en betrokkenheid van het gebied als basis van het behoud van de veenweiden. (dat blijkt ook uit pilotprojecten die nu bij HDSR lopen.)
- **DOEN LEREN en (bij)STUREN:**
HDSR handelt vanuit zijn kracht door “al doende te leren” in pilots (met monitoring-programma’s) en projecten die bodemdaling remmen. In deze pilots wordt de unieke aanpak “DOEN, LEREN en (bij)STUREN” van het waterschap zichtbaar. We staan dichtbij het gebied en naast de boeren/ondernemers en andere grondeigenaren. Deze aanpak past bij het waterschap en die willen we doorzetten en uitbreiden in de periode 2020-2030.
- **OPGAVEGERICHT als Eén OVERHEID!**
De ambitie van 50% reductie in 2030 kan en wil het waterschap niet alleen waarmaken. Ons waterschap wil samen met provincie Utrecht, provincie Zuid-Holland en andere veen-waterschappen werken aan een gezamenlijke “Regionale Veenweide Strategie.
- **FRISSE KIJK op (GROND)WATER beheer**
Water, bodem en landgebruik zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Alle type bodemdaling remmende maatregelen vragen extra zoet water. HDSR zet steeds meer in op dynamische vormen van waterbeheer om adaptief in te spelen op maatschappelijke opgaven (als klimaat, bodemdaling, biodiversiteit) om zo een gevarieerd veenlandschap te ondersteunen.

Concluderend is er een groot aantal opgaven die zich centreren in het veenweidegebied. Dit vraagt om een integrale aanpak. Hierbij moet het waterschap in de komende tijd een positie kiezen in de aanpak; zijn we aanjager of dragen we bij aan een polderbrede uitrol van bodemdalingremmende maatregelen?

Gezond water

Stichtse Rijnlanden staat voor samenwerken aan een veilige, gezonde en prettige leefomgeving. In de strategische lijn Gezond Water werken we aan een ecologisch gezond en robuust watersysteem waar wij nu, en onze kinderen in de toekomst, van kunnen genieten. Leefbaar water voor mens, dier en plant. Dit vraagt oppervlaktewater dat veilig en gezond is.

Gezond water-ambitie

De watersysteemanalyses laten zien dat de waterkwaliteit in ons gebied wel verbetert, maar dat we er nog niet zijn. We werken nu aan het opstellen van een gezond water ambitie met daarbij een pakket aan maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. Hierbinnen is ook een maatregelenpakket opgenomen dat is voorgedragen als KRW-pakket op grond van Europese regelgeving.

Het grootste deel van het water waar het waterschap waterkwaliteitsbeheerder voor is, valt echter onder het zogenaamde ‘overig water’. Voor dit overig water stelt het waterschap zelf de ambities en de doelen vast. Dit gaat in samenwerking met de gebiedspartners.

In de loop van 2020 wordt met het bestuur de discussie over de ambitie, de doelen en de te nemen maatregelen in het overig water gevoerd. Belangrijke pijlers hierin zijn het stedelijk water en de levendige boerensloot. Hierin werken we aan het verbeteren van de waterkwaliteit met als beoogd resultaat een mooie en gezonde leefomgeving. Dit doen we door het inzetten van de meest effectieve maatregelen die we zelf kunnen uitvoeren en het stimuleren van onze gebiedspartners,

De bestuurlijke ambitie hierop bepaalt of er extra middelen nodig zijn. De gezond water ambitie wordt dit jaar aan het bestuur voorgelegd. De financiële consequenties zullen in de Voorjaarsnota 2021 landen. Te denken valt aan de voortzetting van de huidige beschikbare middelen tot uitbreiding van het budget met ruim € 1 miljoen extra.

Voorlopig kader maatregelenpakket 2022-2027

Effectief

Onze inzet richt zich op maatregelen waarvan we weten dat die bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit en het voorkomen van achteruitgang. Specifiek voor de KRW nemen we alleen die maatregelen op die effectief bijdragen aan het bereiken van de doelen in de KRW-waterlichamen. Daar waar onvoldoende informatie is over welke maatregel effectief is om de situatie te verbeteren, vergaren we hiervoor nieuwe kennis middels onderzoek, innovatie en praktijkproeven.

Meerwaarde

We nemen allereerst de maatregelen die de meeste meerwaarde opleveren. Dit kan zijn daar waar de te realiseren waterkwaliteitsverbetering het grootst is, maar ook daar waar een maatregel bijdraagt aan verbetering op andere thema's, zoals biodiversiteit, leefbaarheid, duurzaamheid en waterbewustzijn.

Samen met

We werken samen aan gezond water, want het verbeteren van de waterkwaliteit kunnen we niet alleen. Hierin heeft ieder zijn eigen verantwoordelijkheid. Hiervoor werken we constructief samen met gebiedspartijen en zetten de 'samen met' lijn voort die in de tweede planperiode is ingezet. We richten ons op de kansen die we zien om samen te werken met gebiedspartijen en waarbij we nu zien dat er bij deze partijen energie op zit. We staan open voor nieuwe samenwerkingsinitiatieven, die bijdragen aan onze doelen voor Gezond Water.

KRW-opgave

Bestuurlijk is gekozen om de besluitvorming over de KRW-opgave en de eigen ambitie op gezond water te splitsen. In 2022 gaat de laatste KRW-planperiode in. Hier werken we aan een pakket maatregelen die effectief bijdragen aan het bereiken van de doelen in de KRW-waterlichamen. Dit jaar worden de keuzes voor de geactualiseerde doelen en een maatregelenpakket bestuurlijk voorgelegd. Verwachting is dat het KRW-maatregelenpakket binnen het huidig beschikbare budget past.

Concluderend werken we aan een geschikt pakket van maatregelen om de waterkwaliteit van onze wateren te verbeteren. Hoe dat pakket aan maatregelen eruit ziet, is mede afhankelijk van de ambitie die het bestuur kiest voor de waterkwaliteit van onze wateren.

ZUIVERe ontwikkelingen

Binnen ZUIVER zorgen we dagelijks voor gezuiverd afvalwater dat voldoet aan de kwaliteitseisen. Zuiver kenmerkt zich door een bedrijfsmatige aanpak en een proces dat we goed in de vingers hebben. Er zijn echter ontwikkelingen, ZUIVERe ontwikkelingen, die nieuwe eisen stellen aan het proces en de wijze van zuiveren. Dit zijn bijvoorbeeld duurzaamheid, aandacht voor nieuwe stoffen

en afvalwater als circulaire grondstof. De verwachting is dat de eisen aan de kwaliteit van het effluent naar de toekomst strenger worden. Ook zijn er ontwikkelingen in de verwerkingstechnieken van en op de afzetmarkt voor zuiveringsslib. Daarom wordt momenteel een slibstrategie opgesteld om beter in te spelen op deze ontwikkelingen. En ligt de vraag voor wat te doen bij rwzi Zeist waar groot onderhoud/een renovatie nodig is. Gaan we deze rwzi grootschalig opknappen of gaan we deze rwzi verplaatsen of zelfs samen laten gaan met een andere rwzi? Dit zijn allen ontwikkelingen met een mogelijk oprijvende werking in de kosten.

Medicijnresten en nieuwe stoffen

Er worden steeds meer microverontreinigingen in het oppervlaktewater gevonden. Een belangrijk aandeel hierin vormen de medicijnresten. Deze komen voor het overgrote deel via het effluent van onze rwzi's in het oppervlaktewater. Daarom is het aanvullend verwijderen van deze stoffen bij de rwzi's een belangrijke maatregel om de belasting van het oppervlakte water met deze stoffen te verminderen.

Met een full scale nazuivering op rwzi Houten zetten we als Stichtse Rijnlanden een eerste stap om te leren hoe medicijnresten effectief en efficiënt uit effluent te verwijderen zijn. De verwachting is dat we op nog een aantal rwzi's in de komende jaren een extra nabehandeling op nieuwe stoffen willen gaan implementeren. Dit zijn de rwzi's die aangemerkt zijn als hotspot voor medicijnresten (Woerden, Nieuwegein en Utrecht) en mogelijk de rwzi Zeist als we daar grootschalig aan de slag gaan.

Rwzi Zeist

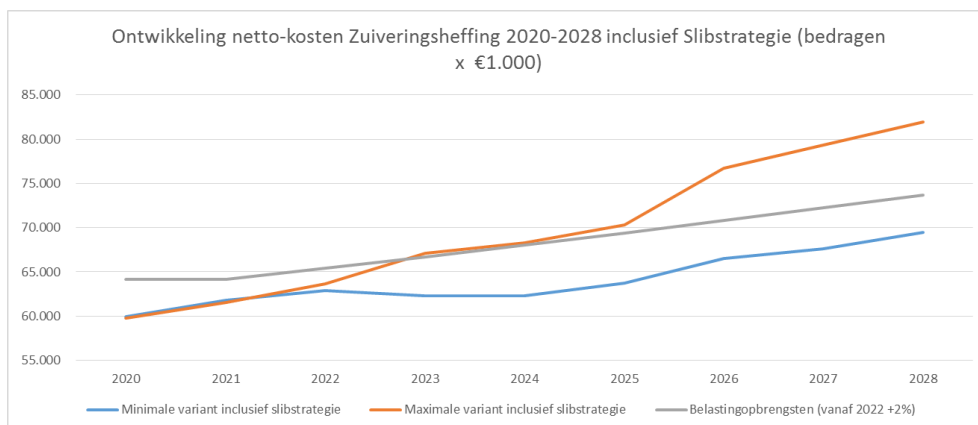
De rwzi Zeist is op dit moment de enige zuivering van ons waterschap die onvoldoende in staat is om structureel aan de effluenteisen te voldoen. De reden daarvoor is de beperkte ontwerpcapaciteit van de installatie. Uitbreiding van de capaciteit vraagt civieltechnische ingrepen. Vervolgens is de vraag of een civieltechnische uitbreiding leidt tot een robuust zuiveringsproces omdat er feitelijk een pleister wordt geplakt op een bestaande situatie. Alternatief is nieuwbouw waarbij het de vraag is of nieuwbouw op de huidige locatie dan optimaal is. De rwzi Zeist is omsloten door een woonwijk. En kan de nieuwbouw op het huidige terrein gerealiseerd worden voordat de oude installatie gesloopt kan worden. Als wordt gekozen voor nieuwbouw dan rijst de vraag of medicijnrestenverwijdering en/of een nazuivering dan geen integraal onderdeel zou moeten zijn van de scope. Kortom, er spelen een aantal strategische vraagstukken voor de rwzi Zeist waar de komende jaren bestuurlijke besluitvorming op nodig is.

Slibstrategie

Een andere ontwikkeling van de verwerking van en de afzet van het zuiveringsslib. Het huidige contract voor slibverwerking loopt tot 2026 met de mogelijkheid om de voorwaarden aan te passen eind 2021. De huidige slibmarkt is erg krap.

We willen een slibstrategie passend voor de komende decennia om zo voorbereid te zijn op de periode na het contract. Deze slibstrategie moet flexibel zijn zodat er gemakkelijk kan worden meebewogen met interne en externe ontwikkelingen. Daarnaast moet in de strategie uitspraak worden gedaan of we de slibverwerking opnieuw willen uitbesteden of het deels in eigen hand willen nemen. De slibstrategie wordt in 2020 met het bestuur besproken en de uitkomst daarvan wordt verwerkt in de Voorjaarsnota 2021.

Concluderend zien we voor Zuiver op de korte termijn geen financiële vraagstukken, echter op de middellange termijn zijn een aantal ontwikkelingen die een opdrijvend effect hebben op het kostenniveau van het zuiveren van afvalwater. Daarom is een analyse gedaan voor de verwachte kostenontwikkeling van de Zuiveringsheffing tot 2028. Deze laat zien dat het kostenniveau mogelijk in de toekomst flink gaat stijgen.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is een veelomvattend begrip. De Stichtse Rijnlanden heeft in 2017 gekozen voor de focus in duurzaamheid op Energie, Duurzaam GWW (inmiddels Duurzaam Opdrachtgeverschap - DOS) en grondstoffen (circulariteit/ specials). Daarnaast is in het coalitieakkoord in 2019 biodiversiteit aan de duurzaamheidsagenda toegevoegd.

Doe, denk, duurzaam

Met de vastgestelde visie Doe, denk, duurzaam, naar een emissieloos en circulair waterschap is het onze ambitie om in 2030 energieneutraal en in 2050 emissieloos te zijn. Als waterschap zijn wij onderdeel van het probleem en van de oplossing. Wij willen van toegevoegde waarde zijn in de maatschappelijke transitie rondom broeikasgassen, energie en circulariteit. Onze ambities staan niet op zichzelf en zijn onderdeel van die grotere maatschappelijke opgave. We werken als organisatie met het oog op de toekomst door onze voetafdruk te verkleinen:

- 95% minder broeikasgassen uitstoten in 2050 t.o.v. 1990,
- met als tussenstap 49% reductie en energieneutraal in 2030
- Meerwaarde uit afvalwater: benutten energie en grondstoffen uit onze afvalwaterstromen,
- waarbij in 2040 50% van de top 5 grondstoffen wordt teruggewonnen
- Duurzaam Opdrachtgeverschap is vanaf 2020 de standaard in al onze projecten volgens het principe: comply or explain (ja, tenzij)
- 50% minder primaire grondstoffen gebruiken in 2030
- en volledig circulair zijn in 2050
- Biodiversiteit: met onze werkzaamheden houden we biodiversiteit in stand
- en versterken we deze waar dit kan

Dit zijn grote opgaven, die veel van het waterschap vragen. Ook kunnen we het niet alleen.

Energie

Als het waterschap inzet op de huidige plannen en mogelijkheden voor energie, zijn we in 2030 voor 70% energieneutraal. Om 100% te halen moeten we buiten de huidige kaders kijken, zoals deelname in projecten van anderen, niet gebonden aan eigen grond, warmte in plaats van eigen energie opwekken.

Ons waterschap is onderdeel van een grotere regionale energietransitie. Het waterschap werkt in dit verband nauw samen met de Regionale Energietransitie (RES) U16. Deze samenwerking van 16 gemeenten, 4 waterschappen, provincie Utrecht en STEDIN richt zich op het realiseren van duurzame energie in de regio. Via onze energieprojecten draagt De Stichtse Rijnlanden een steen bij. Daarnaast wil het waterschap de warmte uit afval- en oppervlaktewater ontsluiten om regionaal te gebruiken.

Grondstoffen

Op het gebied van grondstoffen winning zoekt het waterschap ook vooral de samenwerking op. Zo hebben we de haalbaarheid onderzocht van een mono-vergistingsinstallatie voor berm- en slootmaaisel en nemen we deel aan twee kopgroepen en vier werkgroepen van de Energie en Grondstoffenfabriek (EFGF) van de waterschappen.

DOS

In Duurzaam Opdrachtgeverschap borgt Stichtse Rijnlanden het thema duurzaamheid in de gehele cyclus van een project. We dragen bij aan een duurzame leefomgeving door de impact van onze projecten. Dit doen we vanuit de opgebouwde kennis en kunde van bij speciaal opgeleide adviseurs en met aandacht voor 6 thema's: materialen, ecologie en biodiversiteit, ruimtegebruik, ruimtelijke kwaliteit, investeringen en energie. Zo zorgen we ervoor dat duurzaam werken voor alle medewerkers een vanzelfsprekendheid is.

Biodiversiteit

Een goede biodiversiteit is een brede maatschappelijke opgave waar het waterschap als medeoverheid zijn rol in zal vervullen. We werken actief samen met andere partijen om de biodiversiteit in de regio te bevorderen. We voorkomen versnippering en aantasting van de NNN-gebieden (Natuurnetwerk Nederland). We sluiten in de projecten aan op omliggende groenstructuren. We dragen zorg voor robuuste natuur. We maken onze inspanningen en resultaten zichtbaar, onder andere via het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. We geven zelf het goede voorbeeld en benutten de mogelijkheden op onze keringen en zuiveringsterreinen. Via de strategische lijn *Gezond Water* werken we aan aquatische (water) biodiversiteit.

Value cases

Voor onze duurzaamheidsopgaven zetten we onder andere extra in op maatregelen om onze CO₂-uitstoot te reduceren en het aandeel duurzame energie laat toenemen. Dit betekent dat nieuwe installaties worden gebouwd (bijvoorbeeld zonneweiden en/of windturbines en/of thermische energie-installaties bij rwzi's en gemalen). Voor projecten die we opstarten om onze doelstellingen te halen, zal dit zich terug betalen middels een value case. We zullen hierbij bereid moeten zijn om zogenaamd leergeld te betalen, zodat we nieuwe initiatieven kunnen onderzoeken die niet altijd zullen leiden tot een volwaardig project.

Concluderend is voor Duurzaamheid in de Voorjaarsnota 2019 en in de Begroting 2020 financiële ruimte in de exploitatie gereserveerd. Binnen dit financieel kader wordt een programma opgesteld om uitvoering te geven aan de visie Doe, denk, duurzaam. Dit leidt tot investeringenvoorstellen met een value case, die afzonderlijk aan het bestuur zullen worden voorgelegd. Hierbij verkennen we ook nieuwe initiatieven waarbij niet alles leidt tot een sluitende business case.

Waterbewustzijn/genieten van water

Nederlanders hebben een laag waterbewustzijn (OESO-rapport 2014). Men is zich niet bewust van de risico's van het wonen onder zeeniveau, welk werk het waterschap uitvoert en wat er nodig is voor gezond en goed watersysteem. We zien door klimaat- en maatschappelijke veranderingen het belang van waterbewustzijn toenemen. De vraag is, hoe we de omgeving kunnen helpen door waterbewust te zijn en waterbewust te handelen?

De huidige hoofdopdracht en strategie voor waterbewustzijn dateert uit het nu nog lopende waterbeheerplan "Waterkoers". De afgelopen jaren is met beperkte middelen op dit onderwerp ingezet. We werken tot nu toe aan waterbewustzijn via taken die samengevat worden met de term 'genieten van water'; watergebonden recreatie, educatie en cultuurhistorie.

Waterbewustzijn is ook onderdeel van onze beleidsprogramma's. Vanuit de programma's wordt gericht gewerkt aan het betrekken van doelgroepen bij de opgaven van teveel, te weinig en gezond water. Echter een overkoepelde visie, strategie en middelen ter ondersteuning ontbreken nog. Dit jaar wordt er daarom gewerkt aan een nieuwe strategie.

2022

Het jaar 2022 vormt een belangrijke mijlpaal: dan vieren we 900 jaar waterbeheer in de Stichtse Rijnlanden. Dit doen we samen met partners die ook een jubileumjaar hebben, zoals de stad Utrecht (900 jaar), Universiteit Utrecht/Universitair Medisch Centrum (385), de Oude Hollandse waterlinie (350 jaar) en de gemeente Woerden (650 jaar). We sluiten aan bij de activiteiten van anderen om onze exposure te vergroten. Daarnaast zetten we vanuit de al lopende (beleids)programma's van het waterschap met een link naar waterbewustzijn (Ruimtelijke Ontwikkeling, Schoon water, Sterke Lekdijk, Toekomstbestendig Waterbeheer, Duurzaamheid, Veenweide, Zuivere Ontwikkelingen en Gezond Water) extra in op waterbewustzijns-activiteiten in 2022.

Voor onze activiteiten rond de viering 2022 wordt jaarlijks gespaard in een bestemmingsreserve. Daarnaast is in de Begroting 2020 aanvullend structureel extra capaciteit vrijgemaakt om in aanloop naar, maar ook na de viering van 2022, structurele aandacht voor het uitdragen en behoud van ons cultureel watererfgoed te behouden.

Werken aan waterbewustzijn

We zien educatie en communicatie als belangrijke manieren om diverse groepen te betrekken bij het waterschapswerk en het waterbewustzijn te vergroten. Bij educatie gaat het om het maken van lespakketten voor basisschoolleerlingen, het geven van gastlessen tot het organiseren van girlsday en technasium-opdrachten voor middelbare scholieren om hen te interesseren voor het werken aan water. Vanuit de scholen is ook veel animo voor hetgeen het waterschap te bieden heeft. Het vergroten van het waterbewustzijn is een belangrijk aandachtsgebied voor het waterschap.

Verschillende inhoudelijke beleidsprogramma's willen gericht met doelgroepen communiceren over de opgaven voor water. Dit vraagt om een goede communicatiestrategie. Gezien de relevantie van watereducatie en communicatie voor waterbewustzijn en om ook de koppeling met de werkzaamheden voor 2022 te maken, maken we bij deze voorjaarsnota structureel **€ 100.000** vrij om onze inzet op educatie en communicatie, gericht op waterbewustzijn, te vergroten.

Concluderend hechten we veel belang aan het vergroten van het waterbewustzijn in onze regio. We werken aan een projectenboek voor 2022 en vergroten de capaciteit voor onze educatie en communicatie activiteiten.

Digitale transformatie

Binnen onze organisatie werken we aan een ingrijpende transitie naar een moderne overheid. De digitalisering is onontkoombaar en komt in veel processen naar voren. Denk aan 3D-techniek bij het ontwerpen van dijken, gemalen bedienen op afstand, monitoring via satellieten, digitale facturering, digitaal sollicitatieproces. Maar ook het digitaal stelsel Omgevingswet. Vaak is het niet vrijblijvend maar vragen netwerkpartners om deze verandering. Er zijn echter wel keuzes in te maken: welke digitale innovaties willen we (als eerste) omarmen, in welk tempo willen we gaan, welke rol pakken we in deze ontwikkeling (mede sturen, mede bepalen, risico's lopen,...).

Wat levert het ons op?

Door digitalisering kunnen we slimmer, effectiever en met meer waarde werken aan water. En ook beter invulling geven aan het 'samen met de maatschappij'. Denk aan: inzet van kunstmatige intelligentie voor de optimalisering van het waterbeheer en het optimaal vervangen van assets als het gaat om procesvoering. En 'samen met' via bijvoorbeeld het gebruik van apps om agrariërs en inwoners te betrekken bij het meten van de waterkwaliteit.

Het leidt er ook toe dat continuïteit van bedrijfsvoering verschuift naar 'ergens in de cloud', dat we een meer virtuele en flexibele organisatie gaan worden, dat we op afstand kunnen werken en we onze data en systemen sneller kunnen koppelen en beter samenwerken tussen de organisaties. Dit voorjaar konden we door de beschikbare kantoorautomatisering en de digitalisering van werkprocessen grotendeels gewoon doorwerken toen iedereen zo veel mogelijk thuis moest blijven. Daarnaast biedt het de mogelijkheid om ons te ontwikkelen tot een moderne en aantrekkelijk organisatie, ook voor (potentiele) werknemers die zijn opgegroeid in dit digitale tijdperk.

Het levert ons echter netto geen grote kostenbesparingen op. En hoewel we de waarde er van in zien, is digitalisering een proces waarin we noodgedwongen in mee moeten omdat dit van ons verwacht wordt. Of we nu willen of niet.

Werken aan een programma

Digitalisering is een veelomvattend thema waarin we nog vele stappen moeten zetten. Voor 2020 zijn in de begroting middelen vrijgemaakt om een plan uit te werken en samen met het bestuur een ambitie te bepalen. Vervolgens moeten we bepalen welke focus we aanbrengen en hoe we hier programmatisch invulling aan geven. We gaan dit stap voor stap doen. Het is simpelweg te groot om alles tegelijk op te pakken. Met het vaststellen van de ambitie en de programmatische aanpak zullen ook de contouren van de benodigde middelen duidelijk zijn. De financiële consequenties zullen in de Voorjaarsnota 2021 landen. Hoewel de kosten op dit moment nog niet duidelijk zijn, is

wel aan te geven dat deze aanzienlijk zullen zijn. Als we de ambitie van het peloton volgen, dan zien we een fors stijgende lijn op dit thema. Maar ook de minimale variant betekent het een stijging in de kosten voor digitalisering naar € 0,5 miljoen in de komende jaren.

Concluderend is er nog een grote digitaliseringsopgave voor de Stichtse Rijnlanden. De grote van deze opgave vraagt om een goede programmering. Deze wordt dit jaar voorbereid en met het bestuur besproken.

Toekomstbestendig begroten

Als onderdeel van een toekomstbestendige bedrijfsvoering wordt ook op een andere manier gekeken naar de wijze van begroten. De organisatie HDSR, de opgave van HDSR en de omgeving zijn aan verandering onderhevig. Dit maakt dat er behoefte is aan andere sturingsinformatie en sturingsmogelijkheden voor zowel het management als het bestuur. Het huidige sturingsmodel en bijbehorende begrotingsstructuur dateert uit 2009. Het is goed om deze tegen het licht te houden en te kijken of de huidige begroting en kostenverdeling nog passend is voor de huidige opdracht van de organisatie.

Wat levert het ons op?

Het programma Toekomst Bestendig Begroten moet leiden tot het financieel voorspelbaarder worden van de organisatie zodat de organisatie in staat is om een goede meerjarenbegroting te maken en dat zowel de organisatie als het bestuur in staat is hierop flexibel en anticiperend bij te kunnen sturen.

Programmatisch werken

Het betreft een complex en groot vraagstuk. Daarom is er gekozen voor een programmatische aanpak. In onderstaande figuur is de programma opzet met de programmalijnen en daaronder vallende projecten weergegeven.

Programmaplan

Programmalijnen <i>Waarom?</i>	Projecten <i>Wat?</i>						
0. Onafhankelijk <i>Algemene zaken</i>	Cultuur naar aanspreken en afspreken	Zakelijkheid als eigenschap professionaliteit	Verhouding tussen bestuur, organisatie, control	Samenwerken en werkspraken uitschrijven	Kennis-uitwisseling control en overig	Leren van realisatie/ervaringen uit verleden voort toekomst	Efficiency werkproces optimaliseren
1. Sturingsmodel <i>Begroting en structuur</i>	Alternatieve begrotingsopbouw: primair, projecten, overhead		Vaststellen kaders, uitgangspunten: bestuurlijk, tactisch, operationeel. Waar gaan we op sturen?		Matrix inrichten: wijze van doorbelasten	Bepalen wie budget-verantwoordelijk	Conversie huidige naar nieuwe begroting
2. Sturingsproces <i>Inrichting P&C-proces</i>	Opstellen (spel)regels en kaders	Bepalen hoofddoelen om op te sturen	Koppelen doelen aan domeinen of programma's	Verantwoordelijkheden, rollen en bevoegdheden helder	Goed inrichten P&C-cyclus	Planning blijven aanscherpen en over nadenken	
3. Inhoud <i>Koppelen euro's aan doelen</i>	Kaders stellen financieel	Bepalen detailniveau begroten (bestuurlijk/management)	Bewaken en verantwoorden (dashboards)	Uitvragen en vastleggen begrotingsregels op	Toetsing van inhoud	Duidelijkheid verdeling algemene	Presentatie van begroting (inhoud)
4. Toepassing <i>Professionaliseringslag</i>	Heldere en gemeenschappelijke kaders en procedures		Verwachtingsmanagement bestuur en organisatie		Professionele houding vergroten	Rolverdeling en capaciteitsplanning inzichtelijk maken	Centrale regie beleggen
5. Instrumentarium <i>Tools voor uitvoering</i>	Bepalen van de behoefte: programma en		Inventariseren van huidige tools. Is dit toereikend?		Indien niet toereikend: Bepalen nieuwe		Aanschaf en implementatie nieuwe tools

Resultaten:

In 2020 zal het sturingsmodel en daarmee de nieuwe begrotingsstructuur nader worden uitgewerkt en aan het algemeen bestuur worden voorgelegd. Daarnaast zal van de bestaande begrotingsposten centraal een specificatie in hoeveelheden en prijs per eenheid worden vastgelegd en in de toekomst mogelijk geautomatiseerd. Uiteindelijk moet dit resulteren in een Begroting 2022 met de nieuwe structuur die op basis van de methodiek Zero Based Budgetting (= ZBB) is opgesteld en die door het algemeen bestuur eind 2021 vastgesteld kan gaan worden.

Tot slot, meer investeren in samenwerking

Zoals blijkt uit de bovenstaande strategische lijnen raakt het werk van het waterschap steeds verder verweven met het werk van andere organisaties. Voor de meeste doelen die het waterschap de komende jaren heeft, is een goede samenwerking met andere partijen een sleutelfactor om resultaten te behalen. Daarom gaan we een extra impuls geven aan het relatiebeheer met deze partijen. De laatste jaren is veelal ingezet op een goede relatie met het gebied, met name de inwoners en bedrijven. We hebben dat gedaan door de invoering van omgevingsmanagement bij onze projecten en de inzet van gebiedsmanagement bij de ontwikkeling en het beheer van het watersysteem. Een gerichte en meer strategische coördinatie van de relatie met specifieke partijen waar wij veel mee samenwerken vormt hierin een logische volgende stap. Beter begrip voor elkaars agenda, visie en strategie en meer eenduidige communicatie vanuit het waterschap naar de verschillende lagen bij andere organisaties zijn van groot belang bij bijvoorbeeld klimaatadaptatie, remmen van de bodemdaling of het realiseren van onze duurzaamheidsagenda. Met deze voorjaarsnota maken we **€ 250.000** vrij ten behoeve van extra capaciteit om ons op dit vlak te versterken.

Doorwerking eerdere besluitvorming en exogene invloeden

In dit hoofdstuk lichten we toe welke eerdere besluiten en exogene ontwikkelingen doorwerken op het komende begrotingsjaar.

Doorwerking eerdere besluiten

In de Begroting 2020 is een doorvertaling gemaakt van de bestuurlijke ambities. Een aantal ambities heeft een doorwerking naar latere jaren. Dit geldt ook voor eerdere besluiten in voorliggende voorjaarsnota's. Daarnaast heeft het college in haar coalitieakkoord opgenomen dat het oude 'aflopende meerjarige incidentele beleid' alleen wordt beëindigd als het geen inhoudelijke consequentie heeft. In de periode 2021-2024 leidt dit zowel tot verhogingen als verlagingen van het netto-kostenniveau. Deze zijn verwerkt in het financieel kader (voor het overzicht zie bijlage 2).

Specifiek wordt hieronder verder de reparatie van de bestemmingsreserve groen-blauwe diensten en een aantal exogene ontwikkelingen toegelicht die een financiële doorwerking hebben in de begroting 2021.

Dijkhuis Jaarsveld

In 2021 zijn groot-onderhoudswerkzaamheden aan het Dijkhuis te Jaarsveld noodzakelijk. Momenteel wordt daarvoor een investeringsraming gemaakt, die in de begroting 2021 wordt opgenomen. Voor het reguliere onderhoud aan het Dijkhuis wordt gebruik gemaakt van een onderhoudsvoorziening. Voorlopig zijn de middelen daarin nog toereikend om het reguliere onderhoud mee uit te voeren.

Reparatie bestemmingsreserve HDSR-bijdrage Groen-blauwe diensten

Voor het realiseren van onze waterdoelen draagt het waterschap bij aan de subsidieregeling Groen-blauwe diensten. Met deze subsidie kunnen ondernemers gesubsidieerd maatregelen treffen ter verbetering van de waterkwaliteit en/of waterkwantiteit. In de systematiek betaalt het waterschap cofinanciering aan de provincie die het loket vormt voor de subsidies. Het waterschap heeft een bestemmingsreserve Groen-blauwe diensten waaruit deze bijdrage jaarlijks betaald wordt. De omvang van de bestemmingsreserve is bepaald door de procentuele bijdrage van het waterschap. Deze was op 50% gesteld, maar is abusievelijk afgeroomd vorig jaar naar een 25% bijdrage. De bestemmingsreserve wordt weer aangevuld naar het oude niveau. Hiervoor is **€ 300.000** nodig.

Exogene ontwikkelingen

HWBP

In 2021 bedraagt de solidariteitsbijdrage aan het HWBP minder dan het voorgaande jaar. De fluctuatie in de solidariteitsbijdrage over de begrotingsjaren wordt veroorzaakt door de systematiek waarmee deze door de Unie van Waterschappen, in overleg met het HWBP, wordt begroot. In

berekening wordt ook rekening gehouden met het totaal van de bijdragen van de waterschappen aan de projecten die zij zelf uitvoeren; de zogenaamde 10% eigen bijdrage. Door verschuivingen van deze projecten in de tijd ontstaan ook verschillen in de eigen bijdragen en daardoor ook verschillen in de solidariteitsbijdragen. Er wordt gezocht naar een systematiek waarin dergelijke fluctuaties worden beperkt.

Verhoging afschrijving

In 2021 worden een aantal projecten die momenteel nog in uitvoering zijn, geactiveerd. Dit leidt tot een hogere afschrijving dan het voorgaande jaar. Aangezien deze projecten al in uitvoering zijn, is de verwachting dat deze daadwerkelijk in 2020 gerealiseerd zullen zijn. De mogelijke impact van de Coronacrisis op de uitvoering van projecten kan nog van invloed zijn op dit getal.

Indexering

Voor de indexering volgt het waterschap de cijfers van het CPB. In het meerjarig kader is rekening gehouden met een indexering van personeelskosten van 2,9% per jaar en een indexering op overige kosten en opbrengsten van 1,8% per jaar (Midden Lange Termijn raming CBP, peildatum november 2019). Momenteel is onduidelijk wat eventuele gevolgen zijn van de Coronacrisis op de indexering.

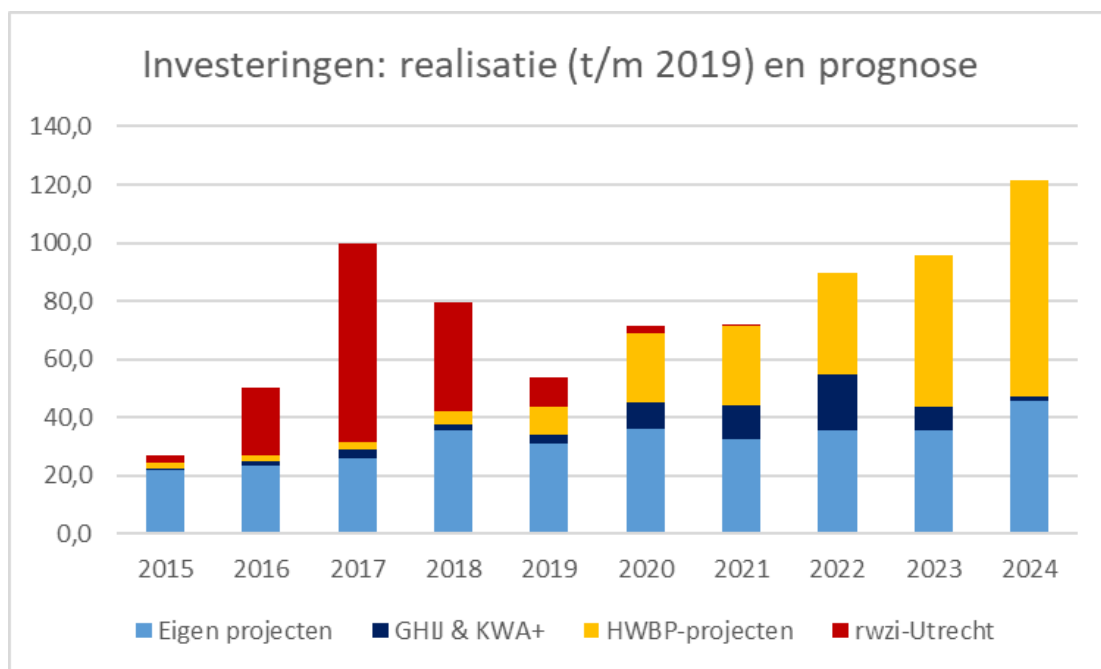
DAMO

Als waterschap moeten wij voldoen aan wettelijke dataleveringen en verplichte rapportages maken. DAMO Watersysteem is het nieuwe gestandaardiseerde datamodel voor de watersysteemgegevens van de waterschappen. Met DAMO kunnen we data uniform opslaan, gegevens makkelijker uitwisselen en deze wettelijk verplichte rapportages maken. Verder helpt het ons intern onze basisgegevens verder te standaardiseren, de bedrijfsvoering te professionaliseren en data gestuurd te werken. En het helpt ons beter samen te werken met andere overheden. In deze voorjaarsnota maken we **€ 100.000** vrij voor de aanschaf van en aansluiting op software/datamodel DAMO.

Langjarige doorkijk investeringen

Lange termijn investeringsagenda HDSR

Net als de vorige voorjaarsnota, kijkt ook deze voorjaarsnota 10 jaar vooruit in de investeringsagenda van de Stichtse Rijnlanden. De investeringsagenda blijft voor de komende jaren omvangrijk, met een piek in 2024-2026. In bijlage 1 van deze voorjaarsnota zijn de investeringsuitgaven voor de komende 10 jaar in beeld gebracht.

Financiële effecten langjarige kader investeringen

De investeringsagenda van het waterschap bestaat uit eigen investeringsprogramma's en grote projecten met verschillende vormen van (externe) financiering. Dit werkt verschillend door in de tarieven. De financiële doorwerking is te splitsen in twee delen:

1. De reguliere investeringen in de eigen programma's ten behoeve van de eigen beheertaken en volledig door HDSR worden gefinancierd. Afschrijvingskosten die hiervoor zijn opgenomen in de meerjarenbegroting bedragen, exclusief de rwzi Utrecht, circa € 25 miljoen per jaar. Inclusief de nieuwe rwzi Utrecht, die in 2019 in gebruik is genomen, liggen de afschrijvingen boven de € 30 miljoen per jaar. De hogere afschrijvings- (en rente)lasten die voortvloeien uit de vervanging van de rwzi Utrecht worden echter gedekt uit de hiervoor ingestelde Bestemmingsreserve.
2. De tweede component van de langjarige investeringsagenda is de uitvoering van de grote projecten die binnen het beheergebied worden uitgevoerd (Sterke Lekdijk, KWA+, GHJ, GHJ-Noord), maar met ieder hun eigen financiering:
 - HWBP-projecten: Sterke Lekdijk en GHJ-Noord + Waaiersluis (90% externe financiering; 10% HDSR financiering)
 - Financiering vanuit de Rijksoverheid: KWA+ (100% externe financiering)
 - Bekostiging vanuit gelden bestemmingsreserve en RWS: GHJ (100%)

Op de lange termijn stijgen de kapitaallasten door de uitvoering van de grote projecten. Bijvoorbeeld door de uitvoering van Sterke Lekdijk nemen de kapitaallasten vanaf 2024 geleidelijk toe, tot circa € 1,9 miljoen per jaar extra (op basis van de indicatieve rekensom: 10% van de totale investering ad € 480 miljoen, met gemiddeld een afschrijvingstermijn van 25-jaar). Voor de periode 2021-2024 leidt dit nog niet tot een stijging van de kosten, omdat de eerste projecten pas na die periode gereed komen. De voorfinanciering van de projecten van de Sterke Lekdijk, bijvoorbeeld de voorfinanciering van de grondaankopen, leiden wel tot exploitatielasten voor HDSR. Omdat echter niet op grond wordt afgeschreven en de rente zoveel mogelijk wordt gedekt door de uitgifte van gronden in pacht, hebben de financieringslasten geen substantiële invloed op het nettokostenniveau.

Financieel kader

Het waterschap zet de komende jaren in op duurzaam en robuust waterbeheer, klimaatadaptatie, gezond water en de transitie naar een moderne open overheid. Constructief samenwerken staat bij ons voorop. Hoewel we in samenwerken de meerwaarde zoeken, blijven we wel verantwoordelijk voor de eigen waterschapstaken. We werken daarbij doelmatig en transparant en geven kosteneffectief invulling aan waterbeheer. Het programma Toekomstbestendig begroten gaat ervoor zorgen dat de transparantie, voorspelbaarheid en de stuurbaarheid van de begroting van het waterschap worden verhoogd.

Deze voorjaarsnota borduurt voort op de begroting van 2020 waarin veel nieuwe ontwikkelingen zijn ingezet. Hierbij is de doorwerking in het netto-kostenniveau van 2021 goed te kwantificeren. Op een aantal terreinen is een nadere uitwerking en bestuurlijke besluitvorming nodig om het beeld voor 2022 en de daarop volgende jaren ook scherp te krijgen. In het hoofdstuk Vooruitkijken langs 10 strategische lijnen' worden de betreffende ontwikkelingen toegelicht en wordt een inschatting gegeven van de mogelijke financiële consequenties. Hieronder wordt toegelicht welk proces vervolgens moet leiden tot een integraal voorstel voor de komende jaren bij de Voorjaarsnota 2021.

Transparant proces

We beogen een helder en transparant proces te faciliteren met de stukken uit de planning en control cyclus, zowel voor het bestuur als voor de organisatie. Hiertoe hanteren we onder meer het principe dat nieuwe vragende onderwerpen in het proces voor de voorjaarsnota gebracht worden. De begroting is vervolgens een uitwerking van het eerste jaar van de voorjaarsnota. Deze afspraak draagt bij aan de voorspelbaarheid en geeft focus aan de organisatie.

In het hoofdstuk "Vooruitkijken langs 10 strategische lijnen" zijn de 10 strategische lijnen kwalitatief beschreven. Op dit moment zijn nog geen harde ramingen te maken. Voor de meeste onderwerpen volgt dit jaar een bestuurlijk besluit over ambitie en positie die men op het onderwerp in wil nemen.

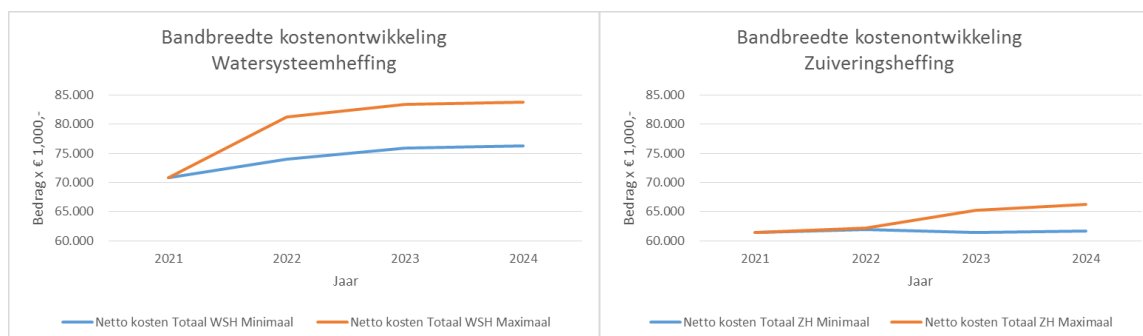
Waarschijnlijk is het vervolgens niet zo dat we een lintje om deze besluiten kunnen doen en dit als uitgangspunt voor de Voorjaarsnota 2021 nemen. De vooruitblik langs de 10 lijnen laat zien dat de opgaven financieel groot zijn. De verwachting is dat de keuzes op afzonderlijke thema's leiden tot een financiële vraag die de 4% stijging van de belastingopbrengst overschrijdt. Daarom stelt het dagelijks bestuur voor om integrale besluitvorming plaats te laten vinden bij de Voorjaarsnota 2021. Dit moet resulteren in een meerjarenprogrammering van de strategische lijnen passend binnen het meegegeven kader dat de belastingopbrengsten maximaal 4% mag stijgen. Om binnen het financiële kader te blijven, zijn bijvoorbeeld het ambitieniveau, fasering en assetmanagement knoppen om aan te draaien.

Ten tijde van de voorbereiding van de Voorjaarsnota 2021 verwacht het dagelijks bestuur ook meer inzicht te hebben in de gevolgen van de Coronacrisis en de eerste uitkomsten van het programma Toekomst Bestendig Begroten te hebben.

Afgewogen besluit

We realiseren ons terdege dat u inzicht moet hebben in de verwachte meerjarige kosten- en opbrengstenontwikkeling om tot een afgewogen besluit te kunnen komen, waarbij ook rekening wordt gehouden bij toekomstige ontwikkelingen. Tegelijkertijd maken de vele onzekerheden binnen de verschillende ontwikkelingen het lastig om op dit moment langjarig vooruit te plannen. Daarom is gekozen om de verwachte kostenontwikkeling, net als bij een weersverwachting, te presenteren in de vorm van een pluim. In een pluim wordt de waaier aan mogelijke uitkomsten (varianten) gepresenteerd, waarbij duidelijk wordt wat de mogelijke maximale en minimale uitkomst is, en dat er een diversiteit aan uitkomsten daarbinnen is.

Hieronder wordt voor zowel Zuivering als voor Watersysteem een pluim voor mogelijk te verwachte kosten en opbrengstenontwikkeling gepresenteerd. Dit beeld laat zien dat de kostenontwikkeling aan de kant van watersysteem mogelijk fors is en ook in een minimale variant opwaarts is. Voor Zuiver is de opwaartse druk in de pluim in de komende jaren beperkt. Echter door de ontwikkelingen voor Zuiver is de verwachting in de maximale variant dat op de iets langere termijn de kosten flink stijgen (zie Zuivere ontwikkelingen, bladzijde 14).

Vaststellen van belastingtarieven bij de begroting

Daar waar het vooruitkijken in de voorjaarsnota leidt tot een afgewogen besluitvorming over het totaal aan opgaven en een bijbehorend kostenniveau, vertalen we deze kosten pas in tarieven bij de begroting. Dit is in lijn met het advies van de auditcommissie, d.d. 10 december 2018.

Berekeningen voor de tarieven zijn later in het jaar nauwkeuriger door een beter zicht op draagvlak en grondslagen. Het college gaat hierbij de uitdaging aan om bij behandeling van de begroting in oktober met voorstellen te komen voor de tarieven en niet in december.

Financiële uitgangspunten

De kaders voor het financieel beleid in deze voorjaarsnota zijn afkomstig uit de financiële paragraaf van het Coalitieakkoord 2019 en sluiten aan bij de in het algemeen bestuur gevoerde discussies. Gehanteerde uitgangspunten hierbij zijn:

- We bouwen voort op het gedegen financieel beleid van het algemeen bestuur van de afgelopen jaren;
- Het uitgangspunt zijn kostendeckende belastingtarieven en een gelijkmatige en voorspelbare ontwikkeling van de waterschapslasten;

- De lastenontwikkeling voor de komende 4 jaar kent een plafond van 4% stijging per jaar van de totale belastingopbrengsten voor het waterschap;
- Als er buitengewone ontwikkelingen zijn, die het plafond van 4% onder druk zetten, voeren we daarover een discussie in het algemeen bestuur.

Aan de kant van de watersysteemheffing is er sprake van een stijgend netto-kostenniveau. Om toe te werken naar kostendekkende tarieven, met als uitgangspunt een gelijkmatige (en matige) tariefontwikkeling, zal incidenteel de inzet van egalisereserves nodig zijn. Met de inzet van de egalisereserves kunnen, indien nodig, tarieven die hoger of lager dan kostendekkend zijn, vastgesteld worden om de ontwikkeling van de belastingtarieven gelijkmatig te laten verlopen. Een verhoging van de totale belastingopbrengst van 4% betekent niet dat de tarieven ook gemiddeld met 4% stijgen. Een deel van de hogere belastingopbrengsten vloeit voort uit de jaarlijkse autonome groei van het belastingdraagvlak van de verschillende categorieën. Dit geldt echter niet voor de categorie Ongebouwd. Dat draagvlak heeft de laatste jaren een dalende trend.

Het waterschap hanteert de volgende uitgangspunten voor budgetbeheer:

- Tegenvallers worden in beginsel binnen het programma opgevangen. Meevallers vallen vrij ten gunste van de algemene middelen voor de bredere afweging door het algemeen bestuur;
- Meevallers incasseren we op het moment dat ze werkelijk gerealiseerd zijn en we anticiperen op tegenvallers zodra die zich aandienen;
- Structurele kosten worden gedekt door structurele inkomsten;
- Incidentele kosten kunnen ook gedekt worden door incidenteel beschikbare middelen.

Financieel kader

Omdat voor beide heffingen, de watersysteem- en de zuiveringsheffing, de uitgangssituatie met betrekking tot de ontwikkeling van het kostenniveau en daarmee de toekomstige kostendekkendheid van de tarieven en de omvang van de reserves sterk verschilt, is het financieel kader afzonderlijk per heffing opgenomen. In beide kaders zijn de kosten op dezelfde wijze geïndexeerd:

de stijging van personele lasten als gevolg van het volgen van de cao-ontwikkelingen (meerjarig ingeschat op 2,9%);

een component voor de overige uitgaven (in de Middellange Termijnverkenning van het CPB van februari 2020 bedraagt de indexering voor goederen en diensten 1,8%);

voor kapitaallasten wordt geen indexering toegepast.

Gemiddeld en gewogen leidt dit tot een jaarlijkse indexering van de totale netto-kosten van ongeveer 1,9%. Omdat de indexeringspercentages sterk afhankelijk zijn van de economische groei kunnen deze door veranderende verwachtingen daaromtrent sterk worden beïnvloed.

Financieel kader Watersysteemheffing

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het netto-kostenniveau weergegeven. De stijging van de netto-kosten bestaat uit verschillende onderdelen van autonome ontwikkelingen tot de beleidsmatige ontwikkelingen die in het kader van de deze voorjaarsnota zijn opgenomen. Hiervan is in bijlage 2 per heffing een overzicht opgenomen van de effecten op de exploitatielasten.

Watersysteemheffing

	Begroting 2020	VOORJAARSNOTA 2020			
		2021	2022	2023	2024
Basis kostenniveau	67.708	67.811	67.871	67.194	67.035
Totaal autonome ontwikkelingen	-	2.030	3.847	5.351	5.864
Totaal overige ontwikkelingen	-	400	-	-	-
Totaal nieuwe ontwikkelingen VJN 2020 jaar 2021	-	339	539	539	539
Totaal nieuwe ontwikkelingen VJN 2020 jaar 2022 e.v.	-	-	PM	PM	PM
Totale netto-kosten VJN 2020	67.708	70.580	72.256	73.084	73.437
<i>jaarlijkse ontwikkeling netto-kosten</i>		4,2%	2,0%	1,1%	0,5%
Belastingopbrengsten	65.275	70.580	73.673	76.620	79.685
<i>jaarlijkse ontwikkeling belastingopbrengsten*</i>		8,1%	4,0%	4,0%	4,0%
Mutatie egalisereserve	-2.432	-	1.417	3.536	6.248

(bedragen x € 1.000)

* In 2021 is een groei van 8,1% van de belastingopbrengsten van de watersysteemheffing benodigd, als er voor gekozen zou worden om in één keer naar kostendekkendheid te groeien.

Het netto-kostenniveau tussen 2020 en 2021 stijgt met 4,2% van € 67,7 miljoen tot € 70,6 miljoen. Als we vervolgens het uitgangspunt van volledig kostendekkende tarieven voor alle categorieën toepassen op 2021, met het huidige draagvlak, betekent dit een noodzakelijke verhoging van de belastingopbrengst van 8,1% ten opzichte van 2020 (4,2% kostenstijging en 3,9% kostendekkendheid). In de navolgende jaren zijn in deze voorjaarsnota en meerjarenramingen nog geen nieuwe beleidsmatige ontwikkelingen verwerkt. Met incidentele ontwikkelingen en kostenverlagingen vanuit de doorwerking van eerdere voorjaarsnota's is de stijging van het netto-kostenniveau na 2021, zoals nu uitgewerkt, beperkt. De doorwerking van het maximale 'belastingplafond' van 4% in het meerjarenoverzicht in tabel 3 leidt daarom tot oplopende dotaties aan de egalisereserves. Bestuurlijke keuzes op basis van de nadere uitwerking van de ontwikkelingen binnen de strategische lijnen kunnen dit beeld bij de Voorjaarsnota 2021 doen wijzigen.

Financieel kader Zuiveringsheffing

Het uitgangspunt voor het financieel kader voor de Zuiveringsheffing gelijkblijvende belastingopbrengsten. Omdat het huidige tarief hoger is dan kostendekkend en omdat de ontwikkeling van de netto-kosten voor 2021 beperkt is wordt desondanks ruim € 2,5 miljoen aan de egalisereserves toegevoegd.

Zuiveringsheffing

	Begroting 2020	VOORJAARSNOTA 2020			
		2021	2022	2023	2024
Basis kostenniveau	59.800	59.996	60.053	60.030	60.099
Netto-kostenniveau Begroting 2020	59.800	59.800	59.800	59.800	59.800
Totaal autonome ontwikkelingen	-	1.427	1.440	2.144	1.907
Totaal doorwerking VJN's/MJR	-	196	253	230	299
Totaal overige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Totaal nieuwe ontwikkelingen VJN 2020 jaar 2021	-	161	161	161	161
Totaal nieuwe ontwikkelingen VJN 2020 jaar 2022 e.v.	-	-	PM	PM	PM
Totale netto-kosten VJN 2020	59.800	61.583	61.654	62.335	62.168
<i>jaarlijkse ontwikkeling netto-kosten</i>		3,0%	0,1%	1,1%	-0,3%
Belastingopbrengsten	64.125	64.125	64.125	64.125	64.125
<i>jaarlijkse ontwikkeling belastingopbrengsten</i>		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mutatie egalisereserve	4.324	2.541	2.471	1.789	1.957

(bedragen x € 1.000)

Omdat de ontwikkeling van netto-kostenniveau hoger is dan de gelijkblijvende belastingopbrengsten vinden jaarlijks dalende toevoegingen aan de egalisereserves plaats. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat voor de jaren 2022 en verder geen beleidsmatige ontwikkelingen zijn opgenomen. Met name aan de kant van de zuiveringsheffing liggen deze verder

in de tijd en moeten die nader worden uitgewerkt. Duidelijke voorbeelden hiervan zijn het verwijderen van medicijnresten, nieuwbouw van de rwzi Zeist (eventueel in combinatie met Bunnik) en investeringsuitgaven op het gebied van duurzaamheid. In de strategische lijn Zuivere ontwikkelingen is al aangegeven dat juist in de jaren na de periode die deze voorjaarsnota beschouwt de netto-kosten onder invloed van deze ontwikkelingen stijgen. In het kader van de evenwichtige ontwikkeling van de belastingtarieven is het om die reden niet reëel de belastingopbrengsten voor 2021 ten opzichte van 2020 te verlagen.

Dekking van de kosten

Naar kostendekkende tarieven

We streven naar kostendekkende tarieven voor de beheertaken van het waterschap voor zowel de watersysteemheffing als de zuiveringsheffing. De focus ligt daarbij op structurele kostendekking. Hierbij worden jaarlijks de lasten gedekt door de in dat jaar gerealiseerde belastingopbrengsten. Aandachtspunt daarbij is dat de tarieven aan de kant van de watersysteemheffing de komende jaren zullen moeten stijgen om kostendekkend te blijven. Omdat het huidige tarief zuiveringsheffing juist hoger dan kostendekkend is biedt dit de ruimte om de tarieven aan de kant van de watersysteemheffing meer dan de kosten te laten stijgen en zodoende de stap naar kostendekkendheid te laten maken. De mate waarin de ruimte aan de kant van de zuiveringsheffing kan worden benut wordt niet alleen bepaald voor de ontwikkeling van het netto-kostenniveau in de periode van deze voorjaarsnota maar ook in de jaren die daarop volgen.

Coronacrisis

De coronacrisis kan ertoe leiden dat de economische groei, zoals we die de laatste jaren gewend zijn, daalt of zelfs omslaat in een recessie. Dit heeft op een aantal onderwerpen in dit hoofdstuk effect. Zo kunnen CPB-cijfers voor de indexering bij het opstellen van de begroting anders zijn. In tijden van een recessie zijn de prijsontwikkelingen en de loonontwikkeling doorgaans lager. Het effect van 2% in plaats van 3% indexering geeft een totale verlaging van het netto-kostenniveau van ongeveer € 0,5 tot € 0,7 miljoen. Aan de opbrengstenkant leidt een verslechterde economie, doordat er meer moet worden kwijtgescholden en doordat opgelegde belastingen oninbaar blijken te zijn, tot lagere netto belastingopbrengsten. Ten slotte zal in tijden van recessie ook met andere ogen worden gekeken naar de ontwikkelingen van de lastendruk voor huishoudens en bedrijven. Aan de kant van het investeren in de (lokale) economie heeft het waterschap straks ook een rol bij het gericht uitzetten van werk om de economie op gang te helpen tijdens een recessie.

Bijlage 1 Langjarig kader investeringen

Thema/ programma/ doelstelling/ project	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2022	Jaarschijf 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026	Prognose 2027	Prognose 2028	Prognose 2029	Prognose 2030
Thema Veiligheid	12.175	16.311	17.311	20.855	20.555	20.555	20.555	5.000	5.000	5.000
Programma Waterkeringenbeheer	12.175	16.311	17.311	20.855	20.555	20.555	20.555	5.000	5.000	5.000
Thema Voldoende Water	12.465	11.161	15.415	17.660	10.240	8.600	8.400	8.400	8.200	8.200
Programma Watersysteembeheer	10.315	10.351	11.415	12.160	10.040	8.400	8.200	8.200	8.200	8.200
Programma Beperking gevolgen klimaatverandering	2.150	810	4.000	5.500	200	200	200	200	-	-
Thema Gezond Water	8.875	13.574	9.125	21.925	7.800	6.800	6.800	6.800	6.800	6.800
Programma Gezond Water	1.795	800	800	800	800	800	800	800	800	800
Programma Zuiveringsbeheer	7.080	12.774	8.325	21.125	7.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Totaal investeringsniveau programma's	33.515	41.046	41.851	60.440	38.595	35.955	35.755	20.200	20.000	20.000
Thema Bestuur, Middelen en Maatschappij	797	451	-	754	734	-	-	-	-	-
Programma Bestuur, Middelen en Maatschappij	797	451	-	754	734	-	-	-	-	-
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen	797	451	-	754	734	-	-	-	-	-
Taakstellend investeringsniveau (excl. rwzi Utrecht, GHU, Sterke Lekdijk en KWA+)	34.312	41.497	41.851	61.194	39.329	35.955	35.755	20.200	20.000	20.000
Thema/ programma/ doelstelling/ project	Jaarschijf 2021	Jaarschijf 2022	Jaarschijf 2023	Prognose 2024	Prognose 2025	Prognose 2026	Prognose 2027	Prognose 2028	Prognose 2029	Prognose 2030
Specifieke projecten										
<i>Rwzi Utrecht</i>	300	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>GHU</i>	6.750	4.900	3.300	1.150	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
<i>KWA+ fase 1</i>	8.200	15.000	5.100	-	-	-	-	-	-	-
<i>Sterke Lekdijk (excl. grond)</i>	25.451	32.792	48.457	70.758	80.333	87.733	47.758	34.975	15.850	-
Totaal Specifieke projecten	40.701	52.692	56.857	71.908	81.333	88.733	48.758	35.975	16.850	1.000
Taakstellend investeringsniveau inclusief specifieke projecten	75.013	94.189	98.708	133.102	120.662	124.688	84.513	56.175	36.850	21.000

Bijlage 2 Ontwikkelingen Voorjaarsnota 2020

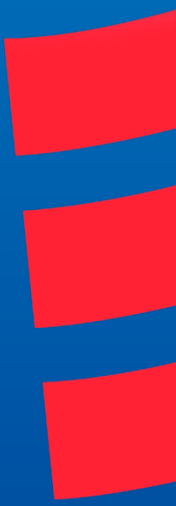
In onderstaande tabel zijn de ontwikkelingen met financiële consequenties voor 2021, die het netto-kostenniveau zijn verwerkt, opgenomen. Het uitgangspunt is de begroting van 2020 en vervolgens zijn verwerkt:

- Doorwerking van de besluiten uit de voorjaarsnota's en begrotingen uit het verleden (zie aparte specificatie);
- Autonome ontwikkelingen: prijsontwikkelingen voor personeel en overige kosten en opbrengsten maar ook doorrekening van kapitaallasten van investeringen uit het verleden en lopende investeringsprojecten;
- En de in deze voorjaarsnota toegelichte overige ontwikkelingen en ontwikkelingen uit de 10 strategische lijnen.

<i>Kostenopbouw Onderdeel</i>	<i>2021 Totaal</i>		<i>WSH</i>	<i>ZH</i>
Totaal kosten basis	127.807		67.812	59.996
Totaal Begroting 2020	127.508		67.708	59.800
Totaal doorwerking VJN's/MJR	299		104	196
Totaal autonome ontwikkelingen	3.456		2.029	1.426
Doorwerking MJR Afschrijvingen	2.076		1.375	701
Doorwerking MJR Rente	-		-	-
Solidariteitsbijdrage HWBP	-600		-600	-
Indexering personeelskosten	1.491		1.063	428
Indexering overige kosten	1.014		613	401
Indexering overige opbrengsten	-525		-422	-104
Overige ontwikkelingen	400		400	-
Invoering DAMO	100		100	-
Groen/ Blauwe diensten	300		300	-
Totaal kosten 2021 excl. 10 strategische lijnen	131.663		70.241	61.422
Totale kosten vanuit de lijnen	500		339	161
Ruimtelijke Ontwikkeling en Waterschap	150		150	-
Stakeholdermanagement/ relatiemanagement	250		135	115
Educatie en communicatie i.r.t. Waterbewustzijn	100		54	46
Totale kosten 2021 incl. 10 strategische lijnen	132.163		70.580	61.583

Specificatie doorwerking VJN's/ MJR en CA

	Totaal	WSH	ZH
I&A Waterschapshuis	50	27	23
Extra verhoging vanuit 2020	100	54	46
Toekomstbestendige organisatie Personeel	50	27	23
Toekomstbestendige organisatie Overige kosten	150	81	69
Duurzaamheid personeel	-25	-14	-12
Cultuurhistorie/ 2022	100	54	46
WB WKB Veiligheidstoets	67	67	-
WB Organisatieverandering	-101	-101	-
OSA Data ecologie e.d. overige kosten training	-72	-72	-
Exotenbestrijding	-120	-120	-
Onderhoud NVO-oeveren	100	100	-
Totaal doorwerking VJN's/MJR en CA	299	104	196

Titel

Voorjaarsnota 2020

Datum

1 juli 2020